

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ
kirjaamo@stm.fi

Viite: STM017:00/2018

Hallituksen esitys laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

Yleistä

Kuuloliitto ry on jäsenyhdistystensä muodostama sosiaali- ja terveysalan kansalaisjärjestö, jonka tarkoituksena on muun muassa vaikuttaa kuulovammaisten ihmisoikeuksien toteutumiseksi sekä valvoa kuulovammaisten etuja sekä heidän tarvitsemien apuvälineiden ja palveluiden määrää ja laatua. Me edustamme jäsenyhdistystemme kautta noin 16.000 kuulovammaista henkilöä. Suomessa kuulokojeen on saanut noin 120 000 henkilöä ja kuulokojeen käytöstä hyötyisi 300 000 suomalaista.

Kuuloliitto ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto asiakasmaksulaista ja lausuu seuraavaa:

1 luku. Yleiset säännökset

5 §. Maksun alentaminen ja perimättä jättäminen

Kuuloliitto näkee hyvänä, että pykälässä 5 säädetään maakunnan velvollisuudesta jättää maksu perimättä tai alentaa sitä. Lisäksi Kuuloliitto pitää hyvänä, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuottajien tulee antaa asiakkaalle tietoa siitä, mitä uudessa asiakasmaksulaissa sanotaan maksun perimättä jättämisestä tai alentamisesta. Tällä hetkellä tilanne on se, etteivät kaikki ihmiset tai ammattilaisetkaan tiedä mahdollisuudesta alentaa sosiaali- ja terveydenhuollon maksuja tai jättää ne perimättä. On toivottavaa, että uuden lain ja sen soveltamisen myötä vähentyvät tilanteet, joissa asiakkaat joutuvat taloudellisiin vaikeuksiin tai jopa ulosottoon sosiaali- ja terveydenhuollon palvelumaksujen takia.

2 luku. Maksuttomat palvelut

Kuuloliiton mielestä on hyvä, että luvun 2 pykälissä 8 ja 9 on määritelty maksuttomat sosiaali- ja terveysterveystoimet.

8 §. Maksuttomat sosiaalipalvelut

Kuuloliiton tiedossa on, että joissakin kunnissa on tähän mennessä tulkittu eri tavoin vammaispalvelulain asumisen tukeen liittyvien palvelujen maksuttomuutta. Esimerkiksi vammaisen henkilön kotiin asennettavista laitteista on voitu joiltakin henkilöiltä periä niin sanottua omavastuumaksua. Lisäksi oman ongelmansa on tuonut jo nyt se, miten vammaispalvelulakia sovelletaan, eli kenellä on mahdollisuus saada palveluja vammaispalvelulain perusteella.

Jatkossa vammaispalvelulain mukaisten palvelujen osalta voi syntyä lisäongelmia lain soveltamisessa ja asiakasmaksujen suhteen, jos tulevaan vammaispalvelulakiin jää sinne ehdotettu hyvin tulkinnanvarainen soveltamisalaraja (= vammaispalvelulakia ei sovelleta henkilöön, joka täyttää vanhuspalvelulain ikääntyneen henkilön määritelmän). **Kuuloliitto esittää,**

että tulkintaongelmien vähentämiseksi, uuden asiakasmaksulain soveltamiseen ja täytäntöönpanoon tulee varata riittävät resurssit.

9 §. Maksuttomat terveyspalvelut

Kuuloliitto kannattaa sitä, että pykälässä 9 olevat lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinepalvelut ovat käyttäjälleen maksuttomia. **Kuuloliitto esittää** kuitenkin, että pykälän yksityiskohtaisiin perusteluihin tulee kirjoittaa auki tarkemmin, mitä tarkoitetaan apuvälinepalveluilla.

Kuuloliitto esittää, että apuvälinepalveluihin tulee lukea itse apuvälineen lisäksi, myös sen sovittaminen, säätäminen, huoltaminen, korjaaminen ja apuvälineen käytön kannalta välttämättömät tarvikkeet. Tällä hetkellä kuulemisen apuvälineiden käyttöön liittyvien välttämättömien tarvikkeiden hankinta, kuten paristojen ja akkujen hankkiminen, on yli 18-vuotiaiden asiakkaiden osalta heidän omalla vastuulla ja apuvälineen käytöstä johtuvat kulut aiheuttavat osalle sisäkorvaistutteen ja kuulokojeen käyttäjistä taloudellisia ongelmia.

Esimerkiksi yhden sisäkorvaistutteen ääniprosessorin käyttökulut paristoilla ovat vuodessa noin 325 euroa, jolloin kahta sisäkorvaistutetta käyttävän henkilön istutteiden ääniprosessorien käyttökulut ovat 650 euroa. Joissakin sisäkorvaistutteissa voidaan käyttää virtalähteenä paristojen sijaan akkuja. Sisäkorvaistutteen puheprosessorin akun ylläpidon vuosikustannus on keskimäärin 240 euroa vuodessa jaettuna kahden prosessorin akun uusimisen kustannukset 720 euroa kolmelle vuodelle. Kuitenkin yksi akku maksaa kerrallaan noin 360 euroa, jolloin sisäkorvaistutteen yhden vuoden käyttö- ja ylläpitokustannukset vaihtelevat 360 euron ja 650 euron välillä. Näiden välttämättömien käyttökulujen lisäksi sisäkorvaistutteen ääniprosessorin muut varaosat ja lisätarvikkeet (esim. mikrofonin suoja) maksavat käyttäjälle keskimäärin noin 100-200 euroa vuodessa.

Sisäkorvaistute on vaikeasti kuulovammaisen henkilön itsenäistä pärjäämistä ja elämänlaatua turvaava apuväline. On ongelmallista, että tämän elintärkeän ja käyttäjilleen välttämättömän apuvälineen käyttökulut ja ylläpito voivat aiheuttaa erityisesti pienituloiselle henkilölle toimeentulon kannalta ison ongelman.

Suomessa Kansaneläkelaitos myöntää sekä vammaistukea että eläkkeensaajien hoitotukea, joiden tavoitteena on tukea myös vammaan liittyvien taloudellisten kulujen kattamisen suhteen. **Kuuloliitto tuo esiin huolensa siitä**, että nimenomaan sisäkorvaistutteen käyttäjät ovat ”väliinputoajaryhmä” vammaistuen saamiseen suhteen. Kuuloliiton sisäkorvaistutteen käyttäjille tekemän kyselyn perusteella Kelassa on yleistynyt käytäntö, että sisäkorvaistutteen saamisen jälkeen henkilön vammaistuki lakkaa. Kela katsonee, että sisäkorvaistutteen myötä henkilö pärjää elämässään sen verran hyvin, etteivät vammaistuen ehdot ohjauksen ja valvonnan tarpeesta, avuntarpeesta ja haitasta enää täyty.

Tällä hetkellä tilanne on siis se, että sisäkorvaistutteen käyttäjä joutuu maksamaan itse melkein 1000 euroa vuodessa sisäkorvaistutteeeseen liittyviä käyttö- ja ylläpitokuluja saamatta näihin maksuihin taloudellista tukea mistään. Melkein 1000 euroa on iso summa pienituloiselle henkilölle ja ylittää selkeästi asiakasmaksuille määritellyn vuosittaisen maksukaton, 683 euroa.

Näiden sisäkorvaistutteeeseen liittyvien käyttö- ja ylläpitokulujen lisäksi useimmilla sisäkorvaistutteen käyttäjillä on muita sosiaali- ja terveydenhuollon maksuja. Kuuloliitto nostaa tämän kuulemisen apuvälineiden käyttöön ja ylläpitoon liittyvän ongelman esiin, koska olemme saaneet siitä jatkuvia yhteydenottoja erityisesti sisäkorvaistutteen, mutta myös kuulokojeiden käyttäjiltä. **Kuuloliitto esittää, että uudessa asiakasmaksulaissa maksuttomiin**

apuvälinepalveluihin luetaan kuuluvaksi myös apuvälineen käytön, toiminnan ja ylläpidon kannalta välttämättömät tarvikkeet, kuten paristot ja akut.

Sisäkorvaistutteen ja kuulokojeiden lisäksi moni kuulemisen apuvälineen käyttäjä hyötyy myös muista kuulemisen apuvälineistä, kuten lisälaitteista esimerkiksi puhelimen tai TV:n kuunteluun. Valtakunnallisten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet –oppaan yhtenäiset luovutusperusteet ovat melko tiukat, ja vallitseva käytäntö on, että osa lisälaitteista selkeästi hyötyvistä sisäkorvaistutteen ja kuulokojeiden käyttäjistä joutuu ostamaan tarvitsemansa muut kuulemisen apuvälineiden lisälaitteet itse. Monet näistä laitteista maksavat 250-450 euroa kappaleelta. Myös nämä kulut nostavat kuulemisen apuvälineiden käyttäjien vuosittaista apuvälineistä johtuvaa maksurasitetta.

3 luku. Maksukatto

10 §. Maksukatto

Kuuloliiton mielestä on huono asia, että eri maksukattoja ei vielä kyetty uudistuksessa yhdistämään. Erityisesti ikääntyneillä voi kertyä vuoden aikana sekä matka-, lääke-, että asiakasmaksukuluja. Julkisuudessa on tuotu esiin, kuinka osa pienituloisista henkilöistä joutuu tekemään arjessaan vaikeita valintoja sen suhteen, että ostaako ruokaa vai lääkkeitä. Kuuloliitto esittää, että maksukattojen yhdistämisen mahdollisuutta tulee selvittää pikaisesti, varsinkin kun vastuu matkakuluista siirtyy jatkossa maakunnalle.

11 §. Maksukattoa kerryttävät palvelut

Kuuloliiton mielestä on kuitenkin todella hyvä, että asiakasmaksujen maksukattoa kerryttävät laajemmin eri palvelut, esimerkiksi myös suun terveydenhuollon palvelut. Niillä henkilöillä joilla on vuoden aikana monenlaista palvelutarvetta, maksukaton saavuttamisessa nykyisen asiakasmaksulain perusteella voi kestää, koska kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut eivät kuulu maksukaton piiriin. Asiakkaan vuoden aikana maksamat asiakasmaksut ovat voineet nousta useiksi tuhansiksi, vaikka hänen varsinainen asiakasmaksukattonsa ei ole täyttynyt. Tämä on noussut esteeksi yksilön tarvitsemien muiden palvelujen hakemiselle.

Kuuloliitto esittää ensisijaisesti, että lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden käyttöön liittyvät välttämättömät tarvikkeet, kuten sisäkorvaistutteen paristot tai akut, tulee kuulua maksuttomaksi määriteltyyn apuvälinepalveluun. Kuuloliitto esittää kuitenkin, että jos apuvälineiden käytön kannalta välttämättömien tarvikkeiden kulut jäävät asiakkaiden itsensä maksettavaksi, pykälään 11 lisätään maksukattoa kerryttäväksi palveluksi *lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineen käytön kannalta välttämättömien tarvikkeiden hankinnasta aiheutuvat maksut.*

12 §. Maksujen seuranta

Kuuloliiton mielestä on erittäin kannatettavaa, että on maakunnan vastuulla seurata maksukaton kertymistä ja ilmoittaa sen täyttymisestä asiakkaalle. Tällä hetkellä kaikki ihmiset eivät osaa tai jaksa seurata vuosittaista maksukaton kertymistä, eivätkä siten osaa hakea ns. vapaakorttia loppuvuoden maksuista vapautumiseksi.

4 luku. Tasasuuruiset maksut

13 §. Sosiaali- ja terveystieteiden avosairaanhoidon

Kuuloliitto ei kannata ajatusta, että jatkossa kaikista saman vuoden aikana tapahtuvista lääkärikäynneistä ja sairaanhoitajakäynneistä saa periä maksun ennen maksukaton täyttymistä. Mahdollisuus periä maksu kaikista lääkärikäynneistä tulee muodostamaan esteitä palveluihin hakeutumiseen osalle moniongelmaisista, pienituloisista henkilöistä. Kuuloliiton jäsenistöstäkin enemmistö on ikääntyneitä, ja monesti ikääntyneillä on monta muuta palvelutarvetta huonokuuloisuuteen liittyvien palvelutarpeiden lisäksi.

On epäselvää, miten tulevat maakunnat tulevat harmonisoimaan maksujaan uuden asiakasmaksulain myötä. Tällä hetkellä yhden maakunnan sisällä olevilla kunnilla voi olla erilaiset tavat periä maksuja lääkärikäynneistä ja sairaanhoitajan vastaanotoista. **Kuuloliitto kannattaa** niin sanottua matalan kynnyksen palveluihin hakeutumisen mahdollisuutta avosairaanhoidossa ja **kannattaa sitä, että ainakin avosairaanhoidon sairaanhoitajien käynnit olisivat jatkossa maksuttomia.**

Kuuloliitto esittää, että etävastaanottojen osalta on huomioitava, että ne ovat useimmiten esteellinen palvelutapa kuulovammaiselle henkilölle ja sen tähden niiden rinnalla tulee tarjota myös aina mahdollisuutta kasvotusten tapahtuvaan vastaanottoon. Palveluntuottajien mahdollisuus periä etävastaanotoista sama maksu kuin kasvokkain tapahtuvasta vastaanotosta ei saa johtaa siihen, että palveluntuottajat tarjoavat vain etävastaanottoja. Etävastaanottojen yleistyessä on kiinnitettävä aiempaa paremmin huomiota siihen, että miten etävastaanotoista saa luotua esteettömiä niille henkilöille, joilla on kuulemisen ongelmia.

14 §. Sairaalan poliklinikkakäynti

Kuuloliitto esittää, että lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden, esimerkiksi kuulemisen apuvälineiden, säätämisestä aiheutuvien poliklinikkakäyntien osalta ei saa periä maksua, vaan sisäkorvaistutteen ja kuulokojeiden säätämiseen liittyvien käyntien tulee kuulua maksuttomaksi määriteltyyn lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinepalveluun. Varsinaisen apuvälineen lisäksi myös apuvälineen sovitus, säädöt, huolto ja korjaus tulee olla maksuttomia, eikä niistä saa periä poliklinikamaksua.

6 luku. Muut maksut

52 §. Vahingoittunut, hävinnyt tai palauttamatta jätetty apuväline

Pykälässä 52 todetaan, että jos lääkinnällisen kuntoutuksen apuväline on vahingoittunut tai hävinnyt asiakkaan käyttöohjeiden vastaisen käsittelyn tai ilmeisen huolimattomuuden vuoksi taikka asiakas on jättänyt apuvälineen palauttamatta, maakunta voi periä asiakkaalta uuden apuvälineen hankkimisesta aiheutuvat kulut tai vahingoittuneen apuvälineen korjaamisesta aiheutuvat kulut enintään todellisten kustannusten mukaisina. Lisäksi pykälässä todetaan, että kulut voidaan periä myös alle 18 –vuotiaalta asiakkaalta, ellei sitä ole pidettävä kohtuuttomana.

Pykälän yleisperusteluissa todetaan, että *”ehdotuksella pyritään lisäämään asiakkaan omaa vastuunottoa ja vähentämään tahallisesti rikottuja ja palauttamatta jätettyjä laitteita. Ehdotuksella ei kuitenkaan arvioida olevan asiakkaan apuvälinepalvelun käyttöä heikentävää tai vähentävää vaikutusta, koska ehdotettu maksu on luonteeltaan sanktioluonteinen, eikä asiakas myöskään joutuisi sitomaan etukäteen rahaa esimerkiksi panttimaksuun. Maksu realisoituisi mahdollisesti vasta, jos asiakas ohjeiden vastaisen menettelyn tai ilmeisen huolimattomuuden seurauksena rikkoisi, hävittäisi tai kadottaisi apuvälineen.”*

Kuuloliitto on huolissaan pykälän 52 vaikutuksista kuulemisen apuvälineiden, kuten sisäkorvaistutteen ja kuulokojeiden käyttäjien, elämään ja taloudelliseen tilanteeseen. Erityisesti

sisäkorvaistute on kallis apuväline ja sisäkorvaistutteen käyttäjät ovat jo tällä hetkellä huolissaan sen mahdollisesta rikkoutumisesta tai vahingoittumisesta. Pykälä 52 tuo jatkossa suuren taloudellisen riskin sisäkorvaistutteen ja kuulokojeen käyttöön, vaikka niitä käyttävät henkilöt eivät joudukaan apuvälineen saadessaan maksamaan apuvälineestä. Pykälän 52 perusteluistakaan ei käy selväksi, minkälaisia apuvälineen rikkoutumiseen johtaneita tilanteita voitaisiin tulkita johtuvan ilmeisestä huolimattomuudesta. Kuuloliitto muistuttaa, että apuvälineen perimmäisenä tavoitteena on kuitenkin mahdollistaa vammaisen henkilön itsenäinen elämä ja osallisuus yhteiskunnan eri toimintoihin vastaavasti kuin ei-vammaisilla henkilöillä on siihen mahdollisuus.

Kuuloliitto esittää, että pykälässä 52 säädettyjen kulujen perimisen osalta jää epäselväksi, soveltuuko siihen pykälä 59 maksujen muutoshasta ja oikaisuvaatimuksesta. Kuuloliitto näkee, tällaisenaan pykälä 52 ei anna apuvälineen käyttäjälle riittävää oikeussuojaa sellaisissa tapauksissa, joissa apuväline rikkoutuu, vahingoittuu tai häviää. Pykälästä 52 tai sen perusteluista ei käy ilmi annettaisiinko apuvälineen käyttäjälle apuvälineen korvaamisvelvollisuudesta erillinen päätös vai lähetetäänkö hänelle vain lasku kotiin. Jos 52 § pykälän tyyppinen pykälä uuteen asiakasmaksulakiin tulee, tulee pykälään 52 ja sen perusteluihin kirjata tarkemmin asiakkaan oikeusturvasta tilanteessa, jossa apuvälineen myöntäjä tulkitsee, että asiakas on ohjeiden vastaisen käsittelyn tai ilmeisen huolimattomuuden takia vahingoittanut apuvälinettä tai se on hävinnyt. **Kuuloliitto esittää, että pykälään ja sen perusteluihin tulee kirjoittaa auki tarkemmin apuvälineen käyttäjän oikeusturvasta mahdollisessa korvausvaatimustapauksessa ja minkälaista menettelytapaa silloin noudatetaan.**

Kuuloliitto esittää, että pykälä 52 on ristiriidassa asiakasmaksulain asiakasmaksujen kohtuullistamista koskevan hengen kanssa. Kalleimmat kuulemisen apuvälineet maksavat uutena monia tuhansia euroja ja on kohtuutonta, jos tällainen summa voidaan laittaa asiakkaan itsensä maksettavaksi.

Lisäksi Kuuloliitto esittää, että 52 pykälä ei saa johtaa siihen, että kaikki apuvälineen normaalista kulumisesta aiheutuvat korjaamistarpeet ja niistä seuraavat korjaamiskulut tulevat asiakkaan itsensä maksettavaksi. On normaalia, että apuväline kuluu päivittäisessä käytössä ja siihen voi aina tulla vikoja apuvälinettä käyttävän huolellisesta käytöstä huolimatta.

Kuuloliitto esittää myös, että tilanteissa, joissa kuulemisen apuvälinettä käyttävältä henkilöltä vaadittaisiin korvausvaatimusta pykälän 52 perusteella, tulee varmistaa, ettei mahdollinen oikaisuvaatimus korvausvaatimukseen, toisin sanoen erilaiset näkemykset apuvälineen käyttäjän ja sen myöntäjän välillä apuvälineen rikkoutumiseen johtuneista syistä, saa johtaa siihen, että apuvälinettä tarvitsevalle henkilölle ei myönnetä uutta apuvälinettä kiistan ratkaisun aikana.

Kuuloliitto esittää, että ongelmana pykälän 52 soveltamisessa on myös se, etteivät apuvälineitä käyttävät asiakkaat välttämättä saa vakuutusta apuvälineille rikkoutumisen aiheuttamien kulujen turvaamiseksi. Jo tällä hetkellä osa yliopistosairaaloista voi ohjeistaa sisäkorvaistutteen saaneita asiakkaita ottamaan vakuutuksen istutteen ulkoiselle osalle. Kuitenkin osa vakuutusyhtiöistä on todennut, etteivät he myönnä sisäkorvaistutteen käyttäjälle vakuutusta. Perusteluna vakuutuksen epäämiseen on se, että vakuutusyhtiön mielestä vain apuvälineen omistaja (=sairaanhoitopiiri) voi tällaisen vakuutuksen ottaa. Vaarana on siis jatkossakin, että asiakkaat joutuisivat maksamaan omista rahoistaan kohtuuttomia summia apuvälineen rikkoutuessa ja nämä vahingonkorvauskulut voivat syöstä apuvälineen käyttäjän suuriin talousongelmiin ja pahimmassa tapauksessa estää häntä saamasta tarpeitaan vastaavia muita sosiaali- ja terveystalv palveluja. Jotkut vakuutusyhtiöt voivat myöntää vakuutuksia sisäkorvaistutteen rikkoutumisen varalle, mutta vakuutuksen vuosimaksu voi olla noin 500 euroa, joka on omiaan lisäämään sisäkorvaistutetta käyttävän henkilön vuosittaista istutteen käyttöön liittyvää taloudellista taakkaa.

Pykälässä 52 esitetään, että velvollisuus korvata vahingoittunut tai rikkoutunut apuväline koskisi myös alle 18-vuotiaita apuvälineen käyttäjiä. **Kuuloliitto esittää, että tämä vaatimus on kohtuuton vammaisten lasten perheiden muutenkin vaikean tilanteen kannalta ja sen tähden esitämme, että pykälää 52 ei sovelleta alle 18-vuotiaisiin ja sitä koskeva kirjaus poistetaan laista. Lisäksi esitämme, että pykälän 52 tekstin ”Jos terveydenhuoltolain 29 §:ssä tarkoitetun lääkinnällisen kuntoutuksen apuväline on vahingoittunut tai hävinnyt asiakkaan käyttöohjeiden vastaisen käsittelyn tai ilmeisen huolimattomuuden vuoksi taikka asiakas on jättänyt apuvälineen palauttamatta, maakunta voi periä asiakkaalta uuden apuvälineen hankkimisesta aiheutuvat kulut tai vahingoittuneen apuvälineen korjaamisesta aiheutuvat kulut enintään todellisten kustannusten mukaisina.”** perään lisätään teksti **”ellei sitä ole pidettävä kohtuuttomana”**. Tämä lisäys toisi pykälään 52 myös asiakasmaksulakiehdotuksen maksujen kohtuullisuutta painottavan hengen, eli apuvälineen käyttäjä ei saa joutua suuriin taloudellisiin vaikeuksiin tai ulosottoon apuvälineen mahdollisen rikkoutumisen takia.

Kuuloliitto ry

Sanna Kaijanen
Toiminnanjohtaja

Lisätietoja:

Erityisasiantuntija Anniina Lavikainen: anniina.lavikainen@kuuloliitto.fi, puh. 050 303 4841.